

«Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι

Μήδων χρυσοφόρων ἐστόρεσαν δύναμιν».

»Διὰ τῶν στοιχῶν τούτων ὁ ποιητὴς ἐδήλου ὅτι διὰ τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν οὐχὶ μόνον ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν ἀλλ' ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὡς πρόμαχοι τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τῆς νίκης ταύτης ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς περσικῆς ἐπιδρομῆς. Καὶ ἡ μεγάλη δὲ προθυμία καὶ σπουδὴ μετ' ἧς οἱ Σπαρτιάται αὐτοὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων (εἰ καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς μάχης) οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ ἢ ὅτι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες ἄλλως ἐνόουν τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος ἢ ὁ μεταγενέστερος Ἐφορος καὶ σημερινοὶ τινες ἱστοριογράφοι (Welzhoven, Maspero καὶ ἄλλοι). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Maspero, ὁ κυρίως δοὺς ἡμῖν ἀφορμὴν πρὸς τὴν γενόμενὴν παρέμβασιν, ἐν τῇ τριτάτῃ νεωτέρῃ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῆς κλασικῆς Ἀνατολῆς (Histoire ancienne de l'Orient classique Τόμ. 3 σελ. 710) λέγει περὶ τῶν ἠθικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος τάδε: «Ἡ ὕλικὴ ζημία (τῶν Περσῶν) δὲν ἦτο μεγάλη... ἡ δ' ἠθικὴ αἰσθησις ἐκ τοῦ γεγονότος ἦτο τεραστία ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῷ περσικῷ κράτει. Μέχρι τότε οἱ Μῆδοι ἐθεωροῦντο ὡς οἱ μόνοι ἐν τῷ κόσμῳ ἀνίκητοι στρατιῶται, τὸ δὲ ὄνομα αὐτῶν ἐνέπνεε τρόμον ἀνάμικτον μετὰ σεβασμοῦ. Καὶ ἰδοὺ ὅτι μία δραξὶ ὀπλιτῶν ἐξεληθοῦσα ἐκ τινος τῶν πόλεων τῆς ἠπείρου Ἑλλάδος καὶ οὐχὶ ἐπὶ ἀνδραγαθήμασι περιβοήτου (Σπάρτης), ἀνευ ἱππικοῦ, ἀνευ τοξοτῶν ἔτρεπε δεινῶς εἰς φυγὴν τοὺς τρομερωτάτους τῶν ἀνατολικῶν μαχητῶν, τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Σάκας»].

Τὸ ἔργον ἦτο τῶνόντι μέγα· ἡ πατρις ἡμῶν ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ πολλὰς ἐτι ἐνδόξους ἡμέρας, ἀλλ' ἴσως οὐδεμίαν δύναται ν' ἀντιπαραβληθῆ πρὸς ταύτην τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες πρώτην φορὰν νικήσαντες ἐκ τοῦ συστάδην τοὺς Πέρσας τοσοῦτον μᾶλλον ἐνεθαρρύνθησαν εἰς τοὺς μετέπειτα ἀγῶνας ὅσῳ μία μόνη πόλις εἶχεν ἀρκέσει ἵνα κατισχύσῃ τῆς πολυαριθμοῦ ἐκείνης στρατιᾶς. Καὶ ἂν σήμερον, μετὰ παρέλευσιν δισχιλίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν, μετὰ θλίψεως μὲν ἀναλογιζόμεθα οἴου κλέους ἤθελε στερηθῆ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, οἶαν ζημίαν ἤθελε πάθει ἡ ἀνθρωπότης, ἐὰν αἱ Ἀθῆναι ἠττηθεῖσαι καὶ ὑποταχθεῖσαι εἰς τοὺς Πέρσας ἀπεστεροῦντο τοῦ μέλλοντος ἐκείνου, καθ' ὃ τοσαῦτα ἐμεγαλοῦργησαν εἰς ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς, γνώσεως καὶ τέχνης, μετ' ἀγαλλιᾶσεως δὲ ἀσπαζόμεθα τὴν μνήμην τοῦ κατορθώματος δι' οὗ ὁ κόσμος ἀπηλλάγη τοιαύτης συμφορᾶς, ἠμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν ὁποῖα ἄρα γε ὑπῆρξε τότε ἡ τῶν Ἀθηναίων εὐφροσύνη. Τὴν εὐφροσύνην ταύτην ἐπεδείξαντο πρὸ πάντων διὰ τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς εὐγνωμοσύνης. Ὁ Μιλτιάδης εἶχε τάξει εἰς Ἄρτεμιν τὴν ἀγροτέρα τῶν τοσαύτας αἶγας ὅσοι ἤθελον πέσει ἐχθροί: Ἡ ἐκτέλεισις τῆς εὐχῆς ταύτης ἐτροπολογήθη μὲν ἤδη κατὰ τι διὰ ψηφίσματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου προσενεγκόντος εἰς τὴν θεὰν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς αὐτῆς θυσίαν αἰγῶν 500, ἀπεφασίσθη δὲ ὅτι ἡ αὐτὴ θυσία θέλει ἐπαναλαμβάνεται κατ' ἔτος τὴν ἐορτὴν ταύτην εἰς αἰώνιον μνημόσυνον τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς Πάν, ὁ ἔφορος τῶν ποιμένων, τῶν ποιμνίων καὶ τῶν εἰς βοσκὴν χρησίμων πεδίων, ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν Φειδιππίδην, πρὸς τὴν Σπάρτην βαδίζοντα, περὶ τὸ Παρθένιον ὄρος, εἶχε παραπονεθῆ διότι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδεμίαν αὐτοῦ ποιοῦνται ἐπιμέλειαν, καὶ οὐδὲν ἤτιον εἶχεν ὑποσχεθῆ τὴν συνδρομὴν του ἐν τῷ ἐπικειμένῳ ἀγῶνι. Ὅθεν οἱ Ἀθηναῖοι ἀφιέρωσαν ἤδη αὐτῷ τὸ ἐν τῷ βράχῳ τῆς ἀκροπόλεως σπήλαιον, τὸ κείμενον ἐν τῇ βορειοδυτικῇ αὐτοῦ γωνίᾳ, ἀντικρὺ τοῦ ἱεροῦ τῶν Εὐμενίδων, καὶ ἀπεφασίσαν ὅτι κατ' ἔτος θέλει τελεῖται πρὸς ἐξιλίωσιν αὐτοῦ θυσία καὶ λαμπαδηδρομία. Ἰδίως δὲ ὁ Μιλτιάδης ἐδήλωσε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάνα,

